

України, створюють додаткові механізми захисту і слугують гарантіями дотримання законності при обмеженні конституційних прав і свобод людини під час кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кучинська О. П. Поняття гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження / О. П. Кучинська // Адвокат. 2012. № 7. С. 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2012_7_1.

2. Удовенко Ж. В. Гарантії невтручання в особисте і сімейне життя під час здійснення кримінального провадження / Ж. В. Удовенко // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 1. С. 104–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_1_19.

3. Полюхович О. І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: дис. канд. юр. наук: 12.00.09 / О. І. Полюхович. Харків, 2017. 231 с.

4. Сиза Н. П. Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія: «Право». 2012. № 2 (6). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/2snpkpu.pdf>.

Бойко Олександр Васильович,
суддя Голосіївського районного суду
міста Києва

ЗАВДАННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Презумпція невинуватості є основоположною засадою кримінального провадження, яка закріплена як в українському законодавстві, так і в багатьох міжнародно-правових актах. В українському законодавстві основні положення презумпції невинуватості визначені у ст. 62 Конституції України та фактично продубльовані у ст. 17 КПК України. де зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК України, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

У міжнародно-правових актах презумпція невинуватості закріплена у ч. 1 ст. 11 Загальної декларації прав і свобод людини визначено, що: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою доти, поки її вину не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту». Аналогічне положення міститься і в ч. 2 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, де вказано, що «Кожен обвинувачений у кримінальному злочині має право вважатися невинуватим, поки винуватість його не буде доведена згідно з законом».

Разом з цим, слід відмітити, що презумпція невинуватості є структурним елементом права на справедливий суд. На користь цього свідчить те, що положення презумпції невинуватості закріплено саме в ст. 6 «Право на справедливий суд» Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод людини закріплено. Зокрема, в ч. 2 ст. 6 ЄКПЛ нормі визначено, що кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

У прецедентній практиці ЄСПЛ також наголошується, що «право на презумпцію невинуватості, закріплене у пункті 2 статті 6 Конвенції є одним з елементів справедливого судового розгляду кримінальної справи, який вимагається відповідно до пункту 1 цієї ж статті» (п. 47 рішення у справі «Довженко проти України» 2012 року, п. 81 рішення у справі «Шагін проти України» 2009 року).

Призначення презумпції невинуватості, як слушно зауважує В.Т. Нор, насамперед, полягає в тому, щоб протистояти у кримінальному судочинстві обвинувальному ухилу, суб'єктивізму, тенденційності чи навіть свавілля всьому, що перетворює кримінальне судочинство у знаряддя розправи над обвинуваченим, отожднює обвинуваченого з винуватим, робить його фактично безправним [1, с. 3].

В рішеннях ЄСПЛ вироблено аналогічний підхід до цього питання. Зокрема, у справі «Довженко проти України» Суд повторює, що п. 2 ст. 6 Конвенції у її відповідному аспекті спрямований на запобігання негативному впливу на справедливий судовий розгляд кримінальної справи упереджених заяв, зроблених у тісному зв'язку з цим судовим розглядом (п. 47) [2].

Таким чином, завдяки презумпції невинуватості забезпечується неупередженість суду під час розгляду кримінальних проваджень. Адже, цей принцип забороняє формування передчасної позиції суду, яка б відображала думку про те, що особа, обвинувачена у вчиненні злочину, є винуватою ще до того, коли її вина буде доведена відповідно до закону [1, с. 8].

Окрім цього, О.А. Банчук та Р.О. Куйбіда відмічають, що завданням презумпції невинуватості є недопущення як завчасного впливу попередньої оцінки фактів органами розслідування на ухвалення рішення судом, так і запобігання формуванню громадської думки щодо винуватості/невинуватості особи за відсутності остаточного рішення суду [3, с. 91].

Тому варто відмітити, що для реалізації права на справедливий суд важливе значення має недопущення формування завчасної думки громадськості про винуватість певної особи. На це неодноразово зверталася увага в рішеннях ЄСПЛ. Зокрема, у справі «Криволапов проти України» 2018 року Суд констатував, що заяви посадових осіб держави спонукали громадськість повірити у винуватість заявника та вплинули на оцінку фактів відповідним судовим органом. А тому Суд дійшов висновку про порушення п. 2 ст. 6 Конвенції (пункти 131, 132) [4].

Таким чином, вищенаведене дозволяє стверджувати, що презумпція невинуватості є структурним елементом права на справедливий суд та гарантією реалізації цього права. Дотримання вимог презумпції невинуватості дозволяє запобігти:

- обвинувальному ухилу та упередженості під час розгляду кримінальних проваджень;
- формуванню громадської думки щодо винуватості/невинуватості особи за відсутності остаточного рішення суду.

У разі недотримання цих завдань, судові рішення не можливо визнати справедливим та легітимізувати його в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Нор В. Т. Презумпція невинуватості як конституційна засада кримінального судочинства та її застосування в практиці Європейського суду з прав людини. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право», 2011. № 1(3).* URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11nvtzpl.pdf>.

2. Рішення ЄСПЛ у справі «Довженко проти України» від 12 січня 2012 року (остаточне 12.04.2012). (Заява № 6650/03). Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_845?find=1&text.

3. Банчук О.А., Куйбіда Р.О. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства. К.: «ІКЦ «Леста»», 2005. 116 с.

4. Рішення ЄСПЛ у справі «Криволапов проти України» від 02 жовтня 2018 року (остаточне 02.01.2019). (Заява № 5406/07). Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d94#Text.

Ботнаренко Ірина Анатоліївна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ

Виявлення та розслідування злочинних діянь, пов'язаних з домашнім насильством, завжди потребує особливої уваги та повної мобілізації професійних знань, навичок працівників слідчих та оперативних підрозділів. Саме ці правопорушення вирізняються підвищеним ступенем складності, трудомісткості та відповідальності.

Питанню протидії домашньому насильству присвятили свої праці такі вчені, як А. Байда, І. Бандурка, І. Басиста, О. Бойко, В. Брижик, А. Васильєв, Т. Возна, В. Голіна, О. Джужа, І. Дроздова, М. Євсюкова, Д. Заброда, А. Запорожцев, М. Заславська, А. Ілліна, А. Йосипів, О. Ковальова, А. Лабунь, О. Мусієнко, В. Пивоваров, М. Рошка, О. Стрельченко, Г. Христова, О. Шаповалова, Л. Шевченко